

Slovenski obrtnik

V Celji, dné 5. avgusta 1893. leta.

Slovenski obrtniki na Dunaji.

Obrtni odsek državnega zbora marljivo nadaljuje svoje delo. Zaslišal je že čez 300 izvedencev. Povabljenih bo gotovo še 100 obrtnih strokovnjakov, tako, da bode vseh zaslišanih od 400—500. Nabralo se bode torej veliko materiala. Iz vseh odgovorov bode težko najti rudečeni. Vendar se že zdaj lahko reče, da večina pozvanih izvedencev stoji na tem stališči, da je treba rokodelstvo varovati z za vse obrtnike enako pravičnimi, z za vse enako se glasečimi postavami. Kaže se tudi velika enakost v odgovorih slovenskih in tistih nemških obrtnikov, katerim ni za politiko, marveč za resnično izboljšanje rokodelskih razmer. Posebno vrlo so odgovarjali slovenski obrtniki, ki so bili 20. in 21. julija zaslišani. Njih jasni in razločni nazori so se tudi Nemcem dopadali, kar so nemški listi radi priznali. „Slov. Narod“ je prinesel o zaslišanji ljubljanskih obrtnikov sledeče zanimivo poročilo:

„V četrtek popoldne 20. julija sešli so se zastopniki obrtnih društev in zadrug pred državnozbornsko obrtno enketo, ki ima namen, pripraviti potrebne podatke za premembo obrtnega zakona. Izpovedbe naših obrtnikov napravile so v svoji celoti jako dober utis na člane obrtnega odseka. Ker se trgovski gremij (načelnik g. J. C. Mayer) in pa zastopnik kočevskih rokodelstev, enquete nista udeležila, došlo je iz Ljubljane le 9 zastopnikov, katere smo že imenovali. Ti so v vseh 30 vprašanjih skoro soglasno odgovarjali.

Pričetkom seje, kateri je predsedoval g. dvorni svetnik Exner, preciziral je g. M. Kunc v imenu vseh udeležencev stališče naših rokodelcev s približno naslednjo izjavo: Slovenski obrtniki nismo imeli do slej jednacih zborovanj, kakor po mnogih drugih kronovinah. Izjave naše izvirale bodo torej le iz našega lastnega prepričanja in iz izkušenj. Ker mi ne sodimo obrtnega vprašanja iz političnega ali narodnega stališča, se tudi ne nadejemo, da bi politične in narodne stranke v državnem zboru nepristransko sodile

o tako važnem gospodarskem vprašanju. Naše mnenje je, da rokodelskemu stanu ni mogoče pomagati brez omejitve velike industrije. Potrebno je rokodelstvo zavarovati z isto tako trdnim jezom proti kapitalističnemu navalu, kakor se to godi z varstveno carino za veliko industrijo nasproti inozemstvu. Če državni zbor nima volje ali moči, da napravi takoj jako radikalne zakonite premembe, ne bode nam koristilo nikako zborovanje in nobena enketa. Če bi se tudi vse zgodilo, kar se po sklepih obrtnih shodov zahteva, prišla bi rokodelcem pomoč še le čez mnogo let in nihče nam ne more jamčiti, da se obrtni zakon v tem času zopet ne spremeni. Potreba je torej, da se kapitalistična podjetja, katerim postaja rokodelstvo čimdalje bolj predmet denarne špekulacije, z zakonitimi fiskaličnimi sredstvi obremene vsaj toliko, da bodo njih bremena v razmerju z bremenom malega obrtništva. To plačuje razmeroma davka direktno in indirektno mnogo več kakor velika podjetja, kar se je v državnem zboru natančno dokazalo.

Malemu obrtništvu pa je znižati davek in stanarina, posebno za delavnice in prodajalnice, ob enem pa naj država oskrbi sredstva za temeljiti strokovni pouk, ki ima olajšati tekmovanje s tovarniško produkcijo. Trgovini z mešanim blagom prepovedati je prodajanje izdelkov vseh rokodelstev, ki imajo na tem svoj interes. Stavbenim društvom pa je prepovedati sleherno izvršitev rokodelskih opravkov v lastni režiji.

Potreba je tudi postavno zagotoviti plačilo za izdelovanje (mojstersko mezdo), tako da pride v isto vrsto, kakor mezda delavca, da jo bode moči iztirjati ne glede na sedaj določeni eksistenčni minimum, ker je pri malih rokodelstvih večinoma izdelovatelj revnejši nego naročnik. Izgube rokodelske so pa vsled omenjenega zakona mnogo večje, kakor pri velikih podjetjih, ki se vodijo točno po trgovskih običajih.

Če bi država omogočila dobro strokovno izobraženje pōtem strokovnih učilišč ter zajamčila obstanek sedanjim rokodelstvom, ni dvomiti, da se bodo rokodelstva poprijeli tudi bolje izo

mikani mladeniči, kar bode v korist ne le roko-delstvu samemu, marveč tudi državi.

Če tudi socialno-demokratske in kapitalistične stranke trdijo, da je poraz malega roko-delstva neizogibna posledica sedanjega časa, tako to vender ni res, ako hoče država delovati na to, da se obdrži. Obstanek rokodelstva pa je tako važen za državo, kakor za ljudstvo, ki si v svoji celoti nikdar ne more želeti, da bi izgubilo pogoje, če tudi za borno samostalnost, in se podalo v sužnost in odvisnost od tovarn in kapitala.

Pri posebnih vprašanjih, o katerih so govorili vsi veščaki, odgovarjalo se je sledeče:

Dokaz zmožnosti popolni naj se z obligatorično preskušnjo rokodelskih vajencev pred oproščenjem, za pomočnike pa, ki hočejo postati samostojni, tirja naj se poleg dokaza izučanja in triletnega delovanja, preskušnja le tedaj, ko bi bila spričevala dvomljiva ali nepopolna. Isti dokaz naj se obligatorično uvede tudi za velike podjetnike, ker je sicer taka omejitev pri malih obrtnikih brez pomena.

Zastopik gostilničarske zadruga g. Ferlinc naglašal je potrebo jednakega dokaza tudi za gostilničarsko obrt. G. Kunc je k njegovi izjavi dostavil, da naj obrtna oblast za sedaj gleda na to, da se pri oddaji gostilničarske pravice v prvi vrsti ozira na tiste, ki so se izučili, in naj le takrat dovoljuje izvrševanje gostilničarske obrti drugim, kadar tacih prosilcev ni.

Obrtne oblasti imajo predložiti zmožnostne dokaze zadrugam, predno dovoljujejo pravice, ter naj se držijo mnenja zadruga.

Vsak obrtnik izdeluje naj le tisti izdelek, katerega je napovedal, in naj ne sega v delokrog drugih obrtov. O obsegu obrtov naj bode mnenje zadruga odločilno. Pritožbe pa naj razsoja deželna zveza zadrug.

Prepovedati je jemanje mere za rokodelske izdelke vsem, ki se rokodelstva niso izučili.

Pri napovedbi trgovskih podjetij odločijo naj se prodajalni predmeti. Trgovstvo z rokodelskimi izdelki naj se prepove za vsa rokodelstva, kojih zadruga se za to same ne izrečejo.

Začasna prodaja blaga od kraja do kraja naj se prepove ter dovoli le za izdelke domače (hišne) industrije.

Vsak podjetnik naj sme ustanoviti le po jedno podružnico.

Dninarje, ki so v stalni službi, naj se vzprejme v varstveno zakonodajo.

Maksimalni delavni čas uvede naj se za vse obrti.

Delavske knjižice naj ostanejo, kakor so vpeljane sedaj.

Za trgovsko osobje naj se določi maksimalni delavni čas.

Za izobražbo vajencev določiti je ugodnejše pogoje, vajence pa je strožje nadzorovati.

Zadruga naj z dvetretjinsko večino sklepajo o porabi zadružnega premoženja za podjetja, katera določuje § 114. obrt. zakona. (Pri tem vprašanju ni bilo popolnega soglasja. Gg. Regali, Šturm in še nekateri drugi bili so za omenjeno določbo. Gg. Kunc, Zupančič in drugi pa za to, da ostane ta paragraf nespremenjen).

Kot zastopi obrtništva vpeljejo naj se okrajne in deželne zaveze; obrtni posli trgovskih in obrtnih zbornic naj se oddajo deželnim zavezam, ki naj dobijo pravico, voliti zastopnika v državni zbor.

Zavarovanja proti neugodam ni uvesti za iste obrti, kjer ni nevarnosti za ponesrečenje pri delu. Zmanjšajo naj se tarifi oziroma upravni troški pri zavarovalnicah in okrajnih bolniških blagajnah. Želeti pa je, da ta posel prevzame država ter združi to zavarovanje v jedno celoto.

Delovanje pomočnikov v lastnem domu naj se ustavi; ta določba naj se raztegne tudi na takozvane mojstre, ki delajo za konfekcijo in nimajo lastnih naročnikov.

Določbe o posvečevanju nedelj naj se strogo izvršujejo tako pri obrtniji, kakor tudi pri trgovini. Izvzeta pa ne smejo biti podjetja države, kakor trafike in kolekture. G. Regali naglašal je tudi potrebo praznovanja in posvečevanja praznikov z istimi pogoji, kakor ob nedeljah.

To so v kratkem faktične in večinoma soglasne izjave veščakov. Da se je pa pri vseh vprašanjih mnogo več govorilo, da so se dokazale gorostasne hibe obrtne zakonodaje, je o sebi umevno. Stenografični zapisnik tega zborovanja bode priča, da so izbrani zastopniki in sicer vsi od prvega do zadnjega vestno spolnili svojo dolžnost, ter da niso pozabili dokazati popolno ničevost manšesterskih teorij. Židovskim liberalcem donele bodo izjave slovenskih obrtnikov še dolgo po ušesih, kajti tako jasnih in odločnih besed v enketi doslej še niso slišali. Na podlagi stenografičnega zapisnika objavili bomo o svojem času tudi te izjave posamnih veščakov, ker so mnogo večjega pomena, nego odgovori na določena vprašanja.

Kakor pa še iz nemških listov posnamemo je g. Kunc še v eni točki dobro sedanji postavi zasolil, rekši: „Enaka pravica za vse. Če se zahteva sposobnosti dokaz od mojstra, ki ima 19

delavcev, zakaj ne bi se tudi terjali od mojstra, ki ima 20 delavcev, to je od tovarnarja? Mi ne potrebujemo sposobnostnega dokaza, ako ga tudi veliki obrtniki ne potrebujejo, da bi bili ti tudi zavirani, kakor smo mi.“

Izvedenec g. Tuma je povedal, da je pri ljubljanski čevljarski zadrugi mojstersko delo že zdaj vpeljano za dokaz sposobnosti.

Zastopnika g. Lenček in g. Tuma sta povedala, da delajo v ljubljanski predilnici otroci, ki še niso 14 let stari, da pa ta tovarna to na zviti način prikriti zna pred obrtnim nadzornikom, ki se vselej nekaj tednov pred napove, predno pride, da takrat otrok pri delu ne najde.

Zastopnik ljubljanskih pomočnikov g. Rebek je govoril slovensko, kar je pa navzočni g. poslanec Klun tolmačil.

Dne 21. julija sta bila zaslišana zastopnika štajerskih slovenskih obrtnikov. Zastopnik „Občeslovenskega obrtnega društva“ v Celji, g. Drag. Hribar in zastopnik ljutomerskih zadrug, g. Karba. Tudi ona dva sta soglašala skoro v vsih vprašanih z drugimi slovenskimi obrtniki. Izvedenec Hribar želel je le še, da bi se obrtnikom dalo več prilike izobraziti se in da bi se vpeljal tudi teoretični izpit. Se osnovalo več obrtnih šol in obrtnonadaljevalnih šol ter šolskim spričevalom odločila bolj važna vloga pri oproščenju. Rekel je: Velika škoda obrtniku je tudi, da se premalo gleda na to, da bi se zadostno izšolal, ker ako se ga mučijo s tujim jezikom in ne poučuje v materinščini, že kot otrok nima veselja pohajati šole. Ko postane mojster se vse premalo briga za svetovno razmerje in dostikrat najboljšo izdelke ne more spraviti v promet, ker ne pozna reklame in virov, da bi našel odjematelj.

Izvedenec Karba iz Ljutomera pa je med drugim povdarjal, da je silno težko za malo obrtnijstvo, določevati gotov delavni čas. On dela od 5. ure zjutraj do pozne noči; če bi ga pa silili z delom pričeti še le ob 8. uri zjutraj in nehati ob 7. uri zvečer, ne more vedeti, ako bi imeli njegovi otroci dovolj kruha. — Tudi glede zavarovanja je veččak Karba ugovarjal združnim blagajnicam in odločno zagovarjal okrajne bolniške blagajnice. Gledé rokodelskih učencev pa je menil, da jih ni treba zavarovati, ker to preveč troškov prizadeva mojstrom, in da bi bilo zavarovanje proti nezgodam le v tem slučaju mogoče, ako bi bili vsi zavarovani za vse slučaje ter bi dobili odškodovanje tudi za nesreče, ki bi se jim pripetile sploh tudi zunaj obrtnega dela. Glede ločenja obrtne zbornice od trgovske pa

sta bila oba zastopnika tega mnenja, da če se ločijo, ona dva glasujeta le za okrajne zveze, ker od deželne zveze si ne moreta nič dobrega obetati za obrtništvo slovenske narodnosti.

Drobtine.

(Z Vrhniko) se nam poroča, da nameravata gg. Lenarčič in Luznik, znani izumitelj di-daktofona, ustanoviti ondi tovarno za glasbene stroje. G. Luznik bode tej nalogi popolnoma kos. Bil je po najboljših tvornicah Nemčije, kjer se je v tej stroki do dobrega izučil.

(„Auturgem“) to so patentirane risarske deske (table), katere prodaja O. Skrivan v Pragi, je jako praktična iznajdba. Ta deska ima pred drugimi prednost, da ni treba z gumijem papir na njo prilepiti, ampak papir se samo z vodo zmoči ter na desko s posebno pripravo pritisne. Strokovnjaki jako hvalijo „Auturgem“ in tudi mi smo se o njegovi jako praktični uporabi prepričali. C. kr. dunajski tehnološki obrtni muzej izjavil se je tako-le: „Manipulacija pri lepljenju papirja na to desko je jako jednostavna in prilepljeni papir zadostuje vsem tirjatvam. Za šolski pouk ima „Auturgem“ veliko prednost, ker se papir hitro in snažno prilepi.“ Cena se ravna po velikosti, od 75 kr. naprej.

(Steklena cev za vrtnarske napise „etikete“) prodaja zagorska steklarna (p. Zagorje za Savo) po 1 kr. Cev ima podobo poveznene eprouvete ter se zgoraj priveže z žico na drevesce ali kolec. V stekleno cev se vtakne papirnati napis. Tak napis ima prednost pred drugim, da ga dež ne spere, da je jako ličen ter se čita lahko na obe strani ter ako je potreba tudi z drugim nadomesti.

(Poliranje z lesnim ogljem.) Hišni opravi moremo dati lepo črno površje, ako jo poliramo z lesnim ogljem. To stane pač precej dela in truda, a vspehi so tako lepi, da smemo uže nekaj časa žrtovati v ta namen. Postopa se pa takole: Les najprvo pokrijemo s kafro v vodi namočeno, potem pa takoj z zmesjo železnega sulfata in šiški. Ti dve tvarini se vjesta v les in ga črno pobarvata. Ko se je les nekoliko posušil, ga zdrgnemo s krtačo, potem pa z zelo fino stolčenim ogljem. Kjer drgnemo rezbarska dela, treba vzeti posebno fino oglje; v vseh slučajih drgnemo oglje s flanelo v les, a med tem močimo z lanenim firnežem in terpentinovim špiritom. To se precej časa ponavlja, konečno pa je les tako lepo črn in gladek, kakor se to ne doseže z nobeno drugo polituro.

(**Novi vijaki za zaboje.**) Tovarna za žeblje v Begeedorfu pri Hamburgu izdeluje nove vijake, osobito za rabo pri zabojih, katere lahko priporočamo svojim čitateljem. Ti novi vijaki so dokaj ceneji, nego navadni vijaki. Zareze imajo tako postavljene, da se lahko, kakor navadni žebelj zabijejo v vsak les, ne da bi ga razklali. Les se umakne vijaku, a potem ga obdajo njegova vlakna tako tesno, da ga ni moči izvleči.

(**Ferolin novo sredstvo zoper rujo.**) Kakor se nam poroča, se to sredstvo jako dobro obnese. Ferolin napravi na kovinskem površji prozorno emajlu podobno plast, ki se hitro posuši in tako elastična ostane, da ne poka, ko se kovina vsled menjave temperature krči ali pa razteguje. Ferolin se posebno priporoča za varstvo železnih pečij v novih hišah, za prevlaklo železnih blagajnic, pušk, drkalic i. t. d.

(**Sredstvo za mazanje jermenov pri mašinah.**) Znano je, da postanejo jermeni kmalu krhki, trdi in nerabljivi, ako se temu o pravem času ne pride v okom. V ta namen hvalijo nastopno sredstvo: Napravi se zmes smolnega olja in 10 odstotkov sljude (Glimmer) in s to zmesjo se nov jermen večkrat prevleče. Potem se jermen nekaj tednov rabi, konečno pa še enkrat prevleče z imenovano zmesjo. Tak jermen traja desetkrat toliko časa, kakor jermen, ki ni bil namazan.

(**Obrtno-nadaljevalna šola v Gorici** končala je svoje tekoče šolsko leto dne 24. t. m. Razstavljena bila so v šolskem poslopu risarska dela in spisja učencev. Mnogo ljudstva si je to razstavo ogledalo in splošno se pripoznava napredek učencev. K slavnostnem sklepu in izpraševanju prišel je iz Trsta nadzornik obrtnih šol na Primorskem in ravnatelj g. kr. državne obrtne šole v Trstu g. Karol Hesky, rodom Čeh. Udeležil se je istih tudi župan goriški Mavrovič. Razdelilo se je med najmarljivejše učence več nagrad iz ustanove Zahóny. — Prihodnje šolsko leto odpre se na tej šoli tudi tretji trgovinski tečaj.

(**Obodska slavnost.**) Črna Gora in ž njo vesoljni slovanski svet slavil je 26. do vklj. 29. m. m. kulturno-važni, občeslovanski praznik, namreč 400letni spomin na Obodsko tiskarno. Ta tiskarna je izvestno najstarejša izmed vseh slovanskih tiskarn. Tiskala je slovanske knjige v glagolici že v 15. stoletju, izmed katerih je jedna z letnico 1793 ohranjena še dandanes. Tiskarna je bila pozneje prinesena iz Oboda v Cetinje. — Ker pa Črnogora ni imala v 15 stoletju še tiskarn, niti glagolskih črk, zasluga je Gospodarjev Crno-

jevičev in slovečega cerkvenega dostojanstvenika Makarija, da se je cirilica tako rekoč iznašla in vstvarila v drugič ter osnovala tiskarno na Obodu. Pozivu kneza Nikole I., vabečemu k udeležitvi 400letnega spomina na Obodsko tiskarno, odzval se je ves slovanski svet, kajti sleherni omikan Slovan pripozna važnost tega spomina, toliko v kulturnem, kolikor v občeznanstvenem pogledu.

(**Za štiri dni v Ameriko.**) Na Angleškem so naredili sedaj največji in najmočnejši parobrod, kteremu so dali ime „Gigantik“. Tisti je 700 čevljev dolg, 68 čevljev širok in stroj, ki ga po vodi žene, je tako močen, kakor 45.000 konj. Iz Evrope pride v Ameriko za 100 ur.

(**Ogromne hiše so v Chicagu.**) Menda največje hiše na celem svetu so v mestu Chicagu v Ameriki. Nektera hiša ima 20 nadstropij. Nedavno se je sezidala hiša, ki ima 18 nadstropij; za stavbo se je potrebovalo 17 milijonov opek. Hiša ima 1500 oken, 2000 durij, in 10.000 električnih svetilnic. Za stavbo hiše se je potrosilo 13 milijonov goldinarjev.

(**Vojna sila trozveze.**) „Militärisch-Politische Blätter“ v Berlinu objavljajo vojno silo trozveze, v primerju s silami Ruske in Francoske. Za vseh petero držav vzima se v pošteev vojna sila stalne vojske. Evo številke:

	Peštvo:	Konj:	Topovi:
Nemčija	1,450.000	340.000	3.500
Avstro-Ogerska	950.000	230.000	1.800
Italija	610.000	100.000	1.500
Trozveza vkup	3,010.000	670.000	6.800

Med tem ko broji stalna vojska:

Ruska	1,800.000	520.000	3.780
Francoska	1,650.000	400.000	4.400

Obe vkup	3,450.000	920.000	8.180
---------------------------	------------------	----------------	--------------

Nu, po teh številkah pa naj se napravlja ravnotežje od ene ali druge strani, saj bremen še ni dovelj!

(**Barvanje cvetlic.**) V Parizu je neki vrtnar izumil barvanje svežih cvetlic. Poskusi z barvanjem svežih cvetlic so se sicer že prej godili ali takšen uspeh, kakoršnega je dosegel sedaj oni vrtnar Pariški, dozdej ni bil še dosežen.

(**Iz avstrijskih tehniških zavodov.**) Avstrija ima 5, oziroma 6 tehnik, namreč: na Dunaji, v Pragi (2); v Brnu, Gradci in Lvovu. Vse skupaj štejejo letos 2181 slušateljjev, vlani 1971; posebej pa: Dunaj letos 865, vlani 805; Praga (češka) 450, vlani 405; Praga (nemška) 251, vlani 212; Brno 215, vlani 195; Gradec in Lvov letos po 200, lani 179, oziroma 175.